

Kinderen van de Jacarandaboom

Sahar Delijani

Kinderen
van de
Jacaranda
boom

the house of books

Oorspronkelijke titel

Children of the Jacaranda Tree

Uitgave

Weidenfeld & Nicolson, London, an imprint of the Orion Publishing Group,
London

Copyright © 2013 by Sahar Delijani

Copyright voor het Nederlandse taalgebied © 2013 by The House of Books,
Vianen/Antwerpen

Vertaling

Monique de Vré

Omslagontwerp en artwork

Wil Immink Design

Auteursfoto

Alison Rosa

Opmaak binnenwerk

ZetSpiegel, Best

ISBN 978 90 443 4159 1

ISBN 978 90 443 4160 7 (e-book)

D/2013/8899/128

NUR 302

www.thehouseofbooks.com

www.sahardelijani.com

All rights reserved.

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door
middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande
schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor mijn ouders

1983

De Evin-gevangenis, Teheran

Azar zat op de geribbelde metalen vloer van een busje, ineengedoken tegen de wand. De kronkelende straat deed het voertuig heen en weer schommelen, zodat ze nu de ene kant, dan weer de andere kant op zwaaide. Met haar vrije hand omklemde ze iets wat als een stang voelde. De andere lag op haar harde, uitpuilende buik die samentrok en zich spande en haar ademhaling ondiep en onregelmatig maakte. Ergens in haar ruggengraat kwam een hete pijngolf omhoog die zich door haar hele lichaam verspreidde. Azar hapte naar adem en pakte de chador beet waarin ze gehuld was; ze greep hem zo stevig vast dat haar knokkels wit werden. Bij iedere bocht werd ze tegen de wanden gesmeten. Bij iedere hobbel en ieder gat vloog haar lichaam naar het plafond en verstarde het kind in haar buik, ineenkrimpend. De blinddoek voor haar ogen was vochtig van het zweet.

Ze tilde haar hand op en veegde het vocht uit haar ogen. Ze durfde de blinddoek niet weg te halen, hoewel er verder niemand achter in het busje zat. Maar ze wist dat er een raampje achter haar was. Ze had het glas gevoeld toen ze instapte. Zuster zou zich om kunnen draaien en haar door dit raampje zien, of ze zouden zo abrupt kunnen stoppen dat Azar geen tijd zou hebben om de blinddoek weer om te doen.

Ze wist niet wat er met haar zou gebeuren als ze haar met open ogen zouden aantreffen en ze wilde het ook niet weten. Af en toe probeerde ze zichzelf ervan te overtuigen dat de angst die bij haar naar binnen was geslopen en zich aan haar gehecht had, niet gerechtvaardigd was; tot nu toe had niemand een hand tegen haar opgeheven, haar geduwd of bedreigd. Ze had geen reden om doodsbang voor hen te zijn, voor de Zusters en Broeders, geen aanwijsbare reden. Maar ze hoorde nog de kreten waar de gevangenis van op zijn grondvesten schudde; die snelden door de lege gangen, maakten de gevangenen 's nachts wakker, deden de gesprekken tijdens het verdelen van het middageten verstommen, deden hen allemaal, met strakke kaken en verstijfd, de hele avond zwijgen. Niemand wist waar het geschreeuw vandaan kwam. Niemand durfde het te vragen. Kreten van pijn waren het, zoveel wisten ze wel. Want gebrul van pijn kon je niet verwarren met ander geschreeuw; het waren kreten van een lichaam dat zelfloos was, verlaten, gereduceerd tot een vormloos hoopje, dat alleen maar bewees dat het bestond door met grote kracht de stilte binnen de gevangensmuren uiteen te rijten. Geen van hen wist wanneer zij aan de beurt was, wanneer zij de gang in zou verdwijnen en tot gebrul gereduceerd zou worden. En zo leefden en wachtten ze en volgden ze bevelen op, terwijl boven hun hoofd de donkere wolk hing van een dreiging waaraan niemand, zo wisten ze allemaal, voorgoed kon ontsnappen.

Door een kleine opening ergens boven Azars hoofd drong het gedempte lawaai van de ontwakende stad binnen: rolluiken werden opgedaan, auto's toeterden, kinderen lachten en straatverkopers onderhandelden. Door het raam hoorde ze ook het ononderbroken geluid van gepraat en gelach uit de cabine komen, hoewel de woorden niet te verstaan waren. Ze hoorde alleen Zuster gieren van het lachen om iets wat een van

de Broeders zojuist had verteld. Azar probeerde de stemmen in het busje niet bij zich binnen te laten komen door zich op het geroezemoes buiten het busje te concentreren – van Teheran, haar geliefde stad, waar ze al maanden niets van gezien of gehoord had. Ze vroeg zich af hoe de stad veranderd zou zijn nu de oorlog met Irak zich al ruim twee jaar voortsleepte. Had het vuur van de strijd Teheran al bereikt? Verlieten de mensen de stad? Aan de geluiden buiten te horen ging alles door zoals altijd, dezelfde chaos, dezelfde herrie van de strijd om het dagelijks bestaan. Ze vroeg zich af wat haar ouders op dit moment deden. Haar moeder stond waarschijnlijk bij de bakker in de rij en haar vader stapte op zijn motor en ging naar zijn werk. Nu ze aan hen dacht voelde het alsof Azar bij de keel werd gegrepen. Ze hief haar hoofd op, deed haar mond wijd open en probeerde het beetje lucht dat door een smalle opening het busje binnenkwam, in zich op te nemen.

Met haar hoofd achterover ademde ze zwaar in en uit, zo zwaar dat haar keel brandde en ze begon te hoesten. Ze maakte de stevige knoop in de hoofddoek onder haar kin los en liet de chador van haar hoofd glijden. Ze hield de stang stevig vast en bleef stijf zitten in een poging het zwaaien en slingeren van het busje te verdragen, toen er weer een pijnvraag als de vurige punt van een kogel door haar heen schoot. Azar probeerde rechtop te gaan zitten; de schrik sloeg haar om het hart bij de gedachte dat ze hier haar kind zou moeten baren, op de metalen vloer van een busje, in deze hobbelige straten, met het schrille gelach van Zuster in haar oren. Ze verstevigde haar greep op de reling, haalde diep adem en probeerde zich af te sluiten voor de drang die diep in haar opwelde. Ze was vastbesloten het kind binnen te houden totdat ze bij het ziekenhuis waren.

Precies op dat moment voelde Azar plotseling vocht tussen

haar benen gutsen; ze hield haar adem in terwijl het vocht onbeheersbaar over haar dij liep. Ze schoof de chador opzij. Ze werd bevangen door paniek toen ze voorzichtig met haar vingertoppen aan haar broek voelde. Ze wist dat bij een zwangere vrouw op een bepaald moment de vliezen braken, maar niet wat er daarna gebeurde. Betekende dit dat de geboorte op handen was? Was het gevaarlijk? Azar was net aan boeken over de zwangerschap begonnen toen ze bij haar voor de deur stonden. Ze was net bij het hoofdstuk over het breken van de vliezen, de weeën en wat ze in de tas voor het ziekenhuis moest stoppen, toen ze heel hard aanklopten, alsof ze de voordeur wilden slopen. Toen ze haar wegslepten begon haar buikje al zichtbaar te worden.

Ze klemde haar kaken op elkaar terwijl haar hart hevig bonsde. Ze wou dat haar moeder er was, zodat zij kon uitleggen wat er aan de hand was. Haar moeder met haar warme stem en zachte gezicht. Azar wou dat ze iets van haar moeder had wat ze bij zich kon houden, een kledingstuk, of haar hoofddoek. Het zou geholpen hebben.

Ze wou dat Ismaël er was, zodat hij haar hand kon vasthouden en tegen haar kon zeggen dat alles goed zou komen. Hij zou bang zijn geweest, wist ze, als hij haar in deze omstandigheden had gezien, diepbezorgd. Hij zou haar met zijn levendige bruine ogen aangestaard hebben alsof hij haar pijn wilde verslinden, hem tot de zijne wilde maken. Er was niets wat hij zo erg vond als haar pijn te zien hebben. Die keer dat ze van de stoel was gevallen waar ze op was geklommen om druiven van de wijnstok te plukken, was hij zo geschokt toen hij haar op de grond zag liggen kronkelen dat hij bijna was gaan huilen en haar in zijn armen had genomen. 'Ik dacht dat je je rug had gebroken,' zei hij later tegen haar. 'Ik zou doodgaan als jou iets overkwam.' Zijn liefde gaf haar het gevoel

een berg te zijn – onwankelbaar, onsterfelijk. Ze had die allesomvattende liefde nodig, die bezorgde blik, ze had het nodig dat ze door hem gerust te willen stellen, hem te willen kalmeren, er altijd in slaagde zichzelf ook gerust te stellen.

Ze wou dat haar vader er was, zodat hij haar naar zijn auto kon dragen om haar in vliegende vaart naar het ziekenhuis te brengen.

Het busje kwam tot stilstand en Azar, opgeschrikt uit haar gedachten, draaide zich met een ruk om, alsof ze iets kon zien. Alhoewel de motor niet meer ronkte, ging er nog geen deur open. Haar handen gingen langzaam naar haar hoofd-doek en trokken de knoop aan, waarna ze de chador snel om haar hoofd sloeg. Het uitbundige gelach van Zuster was weer te horen. Algauw werd het duidelijk dat ze wachtten tot de Broeder zijn verhaal af had. Azar wachtte op hen, haar handen trillend op de gladde rand van haar chador.

Even later hoorde ze deuren opengaan en dichtzwaaien. Iemand morrelde aan het slot aan de achterkant van het busje. Haar hand om de stang klemmend sleepte Azar haar lichaam naar voren. Ze bereikte het achterste deel van het busje toen de deuren opengingen.

‘Uitstappen,’ zei Zuster, terwijl ze handboeien om Azars polsen sloot.

Azar kon nauwelijks op haar benen staan. Ze liep moeizaam naast Zuster voort, gehuld in het duister dat haar ogen omsloot en met een broek die aan haar dijen plakte. Algauw voelde ze een stel handen achter haar hoofd de blinddoek losmaken en zag ze dat ze in een zwak verlichte gang stond, met links en rechts lange rijen gesloten deuren. Er stonden een paar plastic stoelen tegen de muren, die vol hingen met posters van kinderen met blijde gezichten en de ingelijste foto van een verpleegster met een vinger tegen haar lippen om aan te geven dat

stille gewenst was. Azar voelde haar hart lichter worden toen ze beseftte dat ze eindelijk in het gevangenisziekenhuis waren aangekomen.

Er liepen gehaast een paar jonge verpleegsters langs. Azar keek hen na terwijl ze de gang in liepen. Het had iets moois dat haar ogen onbedekt waren en haar blik sprong gehaast, vrij, van de groene muren naar de deuren, naar de zwakke neonlampen die in het plafond waren ingebouwd, naar de verpleegsters met hun witte uniformen en witte schoenen, die voortdurend in beweging waren en deuren open- en dichtdeden, terwijl hun gezichten rood waren van de inspanning van het werk. Azar voelde zich minder kwetsbaar nu ze om zich heen kon kijken, en op de een of andere manier gelijkwaardig met ieder ander. Achter de blinddoek had ze zich niet compleet gevoeld, verminkt, vastzittend in een instabiele wereld van lichamelijke kwetsbaarheid, waar van alles kon gebeuren en ze zich niet kon verdedigen. Nu voelde het alsof ze door te kijken de verlamme angst kon afleggen die op haar inhakte, die haar het gevoel gaf dat ze niet heel was, geen persoon. Met open ogen, in de schemerige gang, omringd door de bedrijvigheid van leven en geboorte, begon Azar het gevoel te krijgen dat ze weer mens werd.

Achter enkele deuren hoorde ze het gesmoorde gehuil van baby's. Azar luisterde aandachtig, alsof er in hun eindeloze, hongerige kloten een boodschap voor haar school, een boodschap van de andere kant van de tijd, van ergens buiten haar lichaam en vlees.

Er stond een verpleegster voor hen stil. Het was een stevige vrouw met levendige, hazelnootkleurige ogen. Ze nam Azar van top tot teen op en wendde zich toen tot Zuster.

'Het is een drukke dag. We proberen ons door de drukte van Eid-Ghorban heen te werken en ik weet niet of er een kamer

beschikbaar is. Maar ga even mee naar boven. We zullen in elk geval de dokter naar haar laten kijken.'

De verpleegster ging hen voor naar een trap, die Azar met moeite beklom. Om de paar stappen moest ze stilstaan om op adem te komen. De verpleegster liep voor hen uit, alsof ze hen meed, deze gevangene met haar baby, haar pijn en haar broodmagere gezicht waar het zweet op glinsterde.

Ze gingen van verdieping naar verdieping en Azar sleepte haar lichaam gang in, gang uit, van gesloten deur naar gesloten deur. Ten slotte gaf de dokter in een van de kamers aan dat ze binnen konden komen. Azar ging snel liggen en onderwierp zich aan de efficiënte, onpersoonlijke handen van de arts.

De baby in haar voelde zo strak als een knoop.

'Zoals ik al eerder zei kunnen we haar hier niet houden,' zei de verpleegster zodra de dokter weg was gegaan, de deur zacht achter zich dichttrekkend. 'Ze hoort niet bij deze gevangenis. U moet haar ergens anders heen brengen.'

Zuster gaf Azar een teken dat ze op moest staan. Terwijl ze naar beneden liepen, de ene trap na de andere, de ene verdieping na de andere, omklemde Azar zwaar hijgend de trapleuning. De pijn zette nu een tandje bij. Hij boorde zich in haar rug en vervolgens in haar buik. Ze snakte naar adem, had het gevoel dat het kind door reusachtige handen uit haar werd gewrongen. Even welden, tot haar diepe vernedering, de tranen op. Ze klemde haar tanden op elkaar en slikte moeizaam. Dit was geen plek voor tranen, niet op deze trap, niet in deze lange gang.

Voordat ze het hospitaal verlieten vergewiste Zuster zich ervan dat de blinddoek hermetisch over de bloeedoorlopen ogen van de gevangene was geknoopt.

Toen ze weer op de geribbelde metalen vloer zat, sloegen de deuren dicht. Het busje rook naar hitte en groot leed. Zodra

de motor startte, ging het geklets voorin verder waar het gebleven was. Zuster klonk opgewonden. Haar stem en haar hoge lach hadden een flirterige klank.

Toen ze daar weer zo zat, zakte Azar vermoeid een beetje onderuit. Terwijl het busje zigzaggend door het chaotische verkeer reed, dacht ze terug aan de eerste keer dat ze Ismaël mee naar huis nam. Het was een hete dag geweest, zo'n beetje als vandaag. Hij rook lekker, naar zeep en geluk, zoals hij daar naast haar door de smalle straat liep. Ze wilde hem laten zien waar ze vandaan kwam, had ze gezegd, het huis waarin ze woonde, met zijn lage bakstenen muren, blauwe fontein en de jacarandaboom die alles overheerste. Hij had getwijfeld: als haar ouders nu eens terugkwamen en hem daar zagen? Maar hij ging toch mee. 'Alleen maar even rondkijken,' had Azar lachend beloofd, terwijl ze zijn hand pakte. Ze renden van de ene kamer naar de andere, het moment, elkaar en de bloemengeur die hen omgaf koesterend.

Ze vroeg zich af waar Ismaël nu was en hoe hij het maakte. Het was maanden geleden dat ze iets van hem had gehoord, maanden waarin ze niet eens wist of hij nog leefde. Nee, nee, nee. Ze schudde herhaaldelijk haar hoofd. Daar moest ze niet aan denken. Niet nu. Ze had van een paar nieuwe gevangenen gehoord dat de mannen ook naar de Evin-gevangenis waren overgebracht. De meeste mannen. Als ze de Evin-gevangenis hadden gehaald, betekende dit dat ze door de verhoren en al het andere in detentiecentrum Komiteh Moshtarak, waar ze niet eens aan durfde te denken, heen waren gekomen. Ze wist zeker dat Ismaël een van die mannen was. Ze wist zeker dat hij bij haar in de Evin zat. Het moest gewoon.

Opnieuw kwam het busje tot stilstand en zwaaide de deur open. Deze keer werd de blinddoek echter niet weggehaald. De zon scheen er zwakjes doorheen, in Azars ogen, toen ze het

busje uit wankelde en naast Zuster en Broeder weer een gebouw in strompelde, en toen een lange gang door. Ze waren blijkbaar de afdeling Verloskunde van een ander ziekenhuis binnengegaan, want al gauw ving ze de geluiden van kreunende en schreeuwende vrouwen op. Azar voelde de hoop opwellen. Misschien zouden ze haar nu onder de veilige hoede van artsen stellen. Misschien zou er nu een einde aan de pijn komen. De blinddoek zakte aan een kant een beetje af en door de kier bekeek ze gretig de grijze tegelvloer van de lange gang en de metalen poten van de stoelen langs de wanden. Ze voelde mensen energiek langslopen, misschien verpleegsters; hun zachte schoenen verwijderden zich met plofjes door de gang. Hun langszakende lijven veroorzaakten een kort briesje in haar gezicht.

Toch liep Azar even later weer een trap op. Het gekreun van de vrouwen dreef weg. Ze spitste haar oren en wist dat ze haar wegleidden van de afdeling verloskunde. Haar ooghoeken vertrokken zenuwachtig. Toen ze eindelijk bleven staan en er een deur openging, werd ze een kamer in geleid en kreeg ze de opdracht te gaan zitten. Uitgeput liet ze zich op een harde houten stoel zakken. Het zweet droop van haar voorhoofd in haar ogen, terwijl een golf van pijn haar weer overmande. Er zal zo wel een dokter komen, dacht Azar, in een poging zichzelf te troosten.

Ze besefte al gauw dat het niet een dokter was op wie ze wachtte, toen ze achter de gesloten deur het geklepper van plastic slippers hoorde naderen dat almaar luider werd. Ze wist wat dat geluid betekende en dat ze zich moest harden wanneer ze dat hoorde. Ze greep het warme, bezwete metaal van de handboei beet en kneep haar ogen dicht, hopen dat het geklepper haar deur voorbij zou gaan en haar met rust zou laten. Toen het voor haar deur ophield, zonk Azar de moed in de schoenen: ze kwamen voor haar.

De deur ging piepend open. Onder de blinddoek door ving ze een glimp op van een zwarte broek en magere mannentenen met lange, puntige nagels. Ze hoorde hem in de kamer rondstommelen, met een schrapend geluid een stoel over de vloer slepen en gaan zitten. Azars lichaam zette zich schrap tegen dat onheilspellende wezen dat ze niet kon zien, maar met elk molecuul van haar lichaam voelde. Het kind in haar duwde en draaide. Ze kromp ineen, de chador om zich heen klemmend.

‘Voornaam en achternaam?’

Met een trillende stem gaf Azar hem haar naam. Toen vertelde ze de naam van de politieke partij waartoe ze behoorde en de naam van haar man. Weer een pijnscheut en ze boog dubbel terwijl haar een zacht gejammer ontsnapte. Maar de man leek het niet te horen of te zien. De vragen bleven mechanisch van zijn tong rollen, alsof hij ze oplas van een lijst die hij meegekregen had en niet kende. Zijn stem had iets agressiefs dat voortkwam uit de intense en gevaarlijke verveling van een ondervrager die zijn eigen vragen zat is geworden.

Het was snikheet in de kamer. Onder haar grofgeweven mantel en chador was haar lichaam drijfnaat van het zweet. De man vroeg haar op welke dag haar man gearresteerd was. Ze vertelde het hem en ook wie ze kende en wie niet. Haar stem bonsde van ellende toen golven pijn door haar heen sloegen. Ik moet kalm blijven, hield ze zichzelf voor, ik mag het kind niet laten lijden. Ze schudde haar hoofd tegen het beeld dat in haar op bleef komen: dat van een kind, haar kind – mismaakt, kapot, een glimp van onomkeerbaar leed. Als de kinderen uit Biafra. Azar kreunde. Het zweet liep over haar rug.

De man vroeg waar de bijeenkomsten werden gehouden. Hoeveel mensen er telkens aanwezig waren. Terwijl ze zich vastklemde aan de stoel bij elke nieuwe, allesoverheersende pijnscheut, probeerde Azar zich de juiste antwoorden te herinneren.

Alle antwoorden die ze verhoor op verhoor had gegeven. Geen datum, geen naam, geen detail of ontbrekend detail mocht anders zijn. Ze wist waarom ze hier was, waarom ze meenden dat dit het perfecte tijdstip was om haar te verhoren, om haar te pakken. Kalm blijven, herhaalde ze inwendig terwijl ze antwoorden gaf. Terwijl ze namen, datums, plaatsen, bijeenkomsten weglief, probeerde ze kalm te blijven door zich de voetjes, handjes, knietjes, de vorm en de kleur van de ogen van haar kind voor te stellen. Een nieuwe golf van pijn steeg in haar op en sloeg over haar heen. Ze kronkelde, geschokt door het geweld. Het was een pijn die ze niet voor mogelijk had gehouden. Ze moest zich eraan overgeven. Vingers, knokkels, neusgaten, oorlellen, nek.

Waar had ze de pamfletten geprint? Ze hoorde de man de vraag herhalen. Ze probeerde antwoord te geven, maar de weën leken haar te verzwelgen, haar de kans om te spreken te benemen. Ze schoot naar voren en greep de tafel voor haar vast. Ze hoorde zichzelf kreunen. Navel, zwart haar, ronding kin. Ze haalde diep adem. Ze had het gevoel dat ze flauw ging vallen. Ze beet op haar tong. Ze beet op haar lippen. Ze proefde dat haar speeksel zich mengde met bloed. Ze beet op haar strakke witte knokkels.

De buitenwereld vervaagde snel nu Azars pijn erger werd. Ze kon niets meer horen en was zich ook niet meer bewust van haar omgeving. De pijngolven hadden haar een ruimte in geslingerd waar niets anders bestond, niets dan een pijn zo acuut en ongelooflijk dat hij niet meer deel van haar leek uit te maken, maar een levenstoestand leek te zijn, een staat van zijn. Ze was geen lichaam meer, ze was een ruimte waarin alles kronkelde en draaide, waarin pijn, onvervalst en eindeloos, de scepter zwaaide.

Ze wist niet hoelang de man op haar antwoord op de vraag

over de pamfletten wachtte – er kwam geen antwoord. Ze was zich er slechts ten dele bewust van toen ze hem eindelijk iets hoorde dichtslaan wat op een notitieboekje leek. Ze wist dat het verhoor voorbij was. Het gevoel van opluchting maakte haar bijna duizelig. Ze hoorde de man niet opstaan, maar ze herkende wel het wegstervende kleppergeluid. Even later hoorde ze Zuster zeggen dat ze op moest staan. Azar strompelde de kamer uit, de gang door, geflankeerd door Zuster en iemand die als een verpleegster aanvoelde. Ze kon hen nauwelijks bijhouden. Ze waggelde verder, bijna dubbelgevouwen, snel ademend. De handboeien voelden ondraaglijk zwaar om haar polsen. Ze liepen de trap af. Het geluid van de kermende vrouwen kwam Azar weer tegemoet.

‘We zijn er,’ zei de verpleegster toen ze stilstonden.

Zuster maakte de handboeien los en haalde Azars blinddoek weg.

Ze krom op een smal bed in een kamer vol verpleegsters en een arts. De muur rechts van haar was verblindend verlicht door de middagzon. In een pauze tussen twee weeën zakte Azar diep weg in haar uitputting; haar armen lagen slap naast haar op bed en ze keek naar het kalmerende zonlicht terwijl ze zich overgaf aan de handen van de dokter die haar onderzocht.

Zuster stond naast de dokter en keek zwijgend toe. Azar weigerde naar haar te kijken. Ze weigerde Zusters aanwezigheid hier te erkennen, wenste die totaal te vergeten. En niet alleen Zuster, maar alles wat de aanwezigheid van Zuster inhield: Azars gevangenschap, haar eenzaamheid, haar angst, het baren van een kind in een gevangenis. Ze was nu een bui-

tenstaander, omringd door mensen die haar als een vijand zagen die getemd en verslagen moest worden; ze zagen haar bestaan als iets wat hun macht in de weg stond, hún inzicht in goed en kwaad, moreel en immoreel. Mensen die van haar walgden omdat ze weigerde aan te nemen wat haar werd aangeboden in plaats van datgene waarvoor ze had gevochten; mensen die haar zagen als een vijand omdat ze weigerde te aanvaarden dat hun God alle antwoorden had.

Azar zou haar ogen willen sluiten en doen alsof ze ergens anders was, in een andere tijd, op een andere plek, in een andere ziekenhuiskamer, waar Ismaël naast haar stond en haar gezicht streelde, bezorgd naar haar keek, haar hand vasthield en hem geen moment losliet, en waar haar ouders op de gang wachtten: haar vader ijsberend in de gang, haar moeder haar ziekenhuistas met gespannen vingers omklemmend, zittend op de punt van haar stoel, klaar om naar binnen te stevenen als dat nodig was.

Als ze hier haar hand uitstak, was er niets. Leegte. Ze was helemaal alleen.

‘Het kind heeft zich gekeerd.’ Azar hoorde de stem van de dokter en keek naar haar buik. De strakke bult die ooit ergens dicht bij haar navel had gezeten, zag er nu uit alsof hij was verhuisd naar een plek tussen haar borsten.

De arts wendde zich tot de twee vrouwen achter haar. ‘We moeten het naar beneden duwen.’

Azar kreeg een droge mond. Naar beneden duwen? Hoe dan? De vrouwen, die vroedvrouwen leken te zijn, kwamen dichterbij; hun gerimpelde gezichten en handen roken naar de provincie, naar afgelegen dorpen in de bocht van smalle, modderige wegen. Ze hielden afgescheurde repen stof in hun hand. Azar verslikte zich haast van angst. Wat wilden ze met die repen stof? Wat gingen ze met haar doen? Wilden ze haar de

mond snoeren zodat ze haar buiten niet hoorden schreeuwen? De vrouwen keken naar Zuster, die een van de repen stof pakte en hun liet zien hoe je Azars been moest vastbinden. Azar kromp ineen toen die vochtige, eeltige vingers haar aanraakten om haar aan de reling van het bed vast te binden. De vrouwen leken te aarzelen maar deden ten slotte toch wat ze doen moesten. Een van hen greep Azars benen, de andere haar armen. Er ging een schok door Azar heen toen ze een felle beweging in zich voelde. De pauze was voorbij, de pijn was teruggekeerd.

De dokter spreidde een deken over Azars benen uit en boog zich voor haar staand over haar heen. ‘Daar gaat-ie.’

Nadat ze haar hadden vastgebonden verstrengelden de vroedvrouwen hun vingers en legden hun handen ergens in de buurt van Azars borsten. Azar keek toe, hulpeloos van de pijn, terwijl haar hart wild in haar borstkas bonkte. Ze was bang voor hen, voor wat ze met haar en met haar kind zouden doen. Was dit wel een echt ziekenhuis? Wie waren die vrouwen en waar kwamen ze vandaan? Wisten ze wel wat ze deden?

Ze hoorde zichzelf kreunen. De vrouwen haalden diep adem om zich voor te bereiden, als boksers die krachten verzamelen voor een gevecht. Toen duwden ze met opengesperde ogen en strakke lippen, met handen die misschien ooit op de gezwollen buik van een koe hadden gedrukt of aan de trillende poten van een lam hadden getrokken, hard tegen de bobbel, haar kind.

Even verstarde Azar door het folterende geweld van die duw. Toen kwam er uit haar keel een schreeuw, onbeheerst en onvermoed. Een schreeuw zo krachtig dat haar hele lichaam trilde van de echo. Ze schoot naar voren, zich inspannend om de vrouwen weg te duwen van haar buik, haar kind. Zouden ze haar kind doodknijpen? Het verstikken? Azar kon haar

handen niet bewegen, maar probeerde haar hoofd naar voren te steken om hen te bijten, toen een nieuwe pijnaanval haar weer het bed op gooide.

‘Duwen!’ beval de dokter.

De bobbel bood weerstand. De vrouwen ramden er hun handen tegenaan; hun gezichten waren rood aangelopen door de druk van die ruwe, ineengestremde vingers. Op hun voorhoofd, in de lijnen langs hun neus, glinsterde zweet. Hun mond vertrok terwijl ze drukten.

Azar voelde haar lichaam koud worden toen er een nieuw gejammer uit haar barstte. Even zag ze niets. Toen haar zicht opklaarde, zag ze dat een van de vrouwen naast haar stond. Ze was jonger dan de andere, waarschijnlijk van Azars leeftijd, begin twintig. Haar amandelvormige donkere ogen glansden mild. ‘Het gaat goed,’ fluisterde ze bemoedigend, haar koude hand op Azars gloeiend hete voorhoofd leggend. ‘We hebben het hoofdje naar beneden geduwd, je hoeft nu alleen maar te persen.’ Toen er nieuwe pijn kwam, zei ze: ‘Je kind is er bijna.’

De vrouw glimlachte, maar Azar keek haar verwilderd aan. Ze wist niet wat het allemaal inhield, wat het meisje haar vertelde. Er was iets in haar dat doorduwde, zijn eigen gang ging. Ze spande zich en stiet weer een schreeuw uit.

‘Ja, goed, persen. Nóg een keer.’

Zuster pakte Azars hand beet: ‘Schreeuw! Roep God aan! Roep imam Ali aan! Roep ze nu dan toch aan!’

De pijn steeg in Azar op, koud en donker. Ze schreeuwde en pakte de arm van het meisje beet. Ze riep niemand aan.

‘Het komt eraan,’ riep de dokter. ‘Goed zo! Nog één keer persen!’

In haar scheurde iets. Iets scheurde open en vaneen.

Met haar laatste kracht perste Azar nog één keer. Alles werd

zwart. Ver weg hoorde ze de zwakke kreetjes van een baby het vertrek vullen.

Het was leeg in het vertrek toen ze haar ogen opendeed. Een koude bries die door het open raam binnenwoei deed haar huiveren. Ze lag nog steeds op bed vastgebonden en ze had geen gevoel meer in haar benen. Haar vochtige haar lag tegen haar gezicht geplakt; haar voeten deden pijn alsof er glaszerven in zaten.

Ze had geen idee hoelang ze al zo lag. Uren, dagen, een eeuwigheid. Haar ogen waren gretig, angstig op de deur gericht. Waar hebben ze mijn kind mee naartoe genomen? Even later ging de deur op een kier en kwam Zuster binnengeslenterd, haar zwarte chador om zich heen gedrapeerd. Azar deed haar mond open om iets te zeggen, naar het kind te vragen, maar haar lippen waren zo droog dat de hoeken van haar mond stukscheurden. Achter Zuster kwamen ook de twee vroedvrouwen binnengevallen.

‘Je dochter is in de andere kamer,’ zei Zuster, alsof ze geraden had wat Azar dacht, de vraag op haar kapotte lippen had gezien. ‘Ik weet niet wanneer ze haar hier zullen brengen.’

Azar sloot haar ogen. Het is een meisje, dacht ze. Een uitgeput, maar triomfantelijk lachje trilde op haar lippen, maar tegelijkertijd was ze ongerust. Ze wist niet of ze Zuster moest geloven. Misschien was haar kind wel dood en loog Zuster. Misschien was dit gewoon weer een wrede truc. Misschien waren de kreetjes die ze in de kamer had gehoord wel even snel verstomd als ze waren uitgebracht. Ze keek naar de jonge vroedvrouw, die naar haar lachte en knikte. Azar moest het wel geloven.

De vroedvrouwen rolden Azars bed de kamer uit, de gang door, een andere kamer in, waar het raam dicht was. Ze maakten haar los. Er was iets in de gezichten van deze vrouwen wat Azar herinnerde aan de moeders van de kinderen die ze in de dorpen aan de randen van Teheran les had gegeven in het eerste jaar na de revolutie. Stil, gehoorzaam, naast hun armzalig geklede kinderen staand, namen ze alles aan wat Azar zei. Hun ogen vol bewondering, eerbied grenzend aan angst voor het stadsmisje dat zo gemakkelijk boeken opensloeg en dichtklapte, dat volmaakt Farsi sprak, dat misplaatst leek in haar stadskleren in dat ene klaslokaal met lemen muren waaruit de hele school bestond.

Azars hart deed pijn bij de gedachte aan die tijd, waarin ze zich koortsachtig inzette voor een nieuw land, een beter en rechtvaardiger land. Wat was ze gelukkig wanneer ze 's avonds in de bus terugreed naar Teheran. Ze voelde zich één met de stad, die borrelde en bruiste van opwinding, van enthousiasme voor wat het heden maar ook de toekomst inhield. Ze kon niet wachten tot ze thuis was, wetende dat Ismaël haar in hun kleine woning opwachtte. Ze wist nog dat als ze het schijnsel van de lamp in de huiskamer door de gordijnen heen zag, haar hart een sprongetje van vreugde maakte. Avond na avond deed dat licht, dat betekende dat Ismaël thuis was en zij gauw in zijn armen zou liggen, haar glimlachen en haar hart sneller slaan wanneer ze de trap op rende. De geur van gestoomde rijst vulde haar neusgaten wanneer ze het huis in kwam en Ismaël liep op haar af, trok haar in zijn armen en zei: *'Khaste nabaashi, azizam.'* Moge je nooit moe worden, liefje. Dan zette zij thee en terwijl ze die samen dronken, bij het smalle raam zittend dat uitkeek op de bomen op de binnenplaats die werden opgeslokt door het duister, vertelde hij haar over Karl Marx en las zij hem de gedichten van Forugh Farrokhzād voor.

De revolutie had nog maar een jaar geleden plaatsgevonden en zowel in Azar als in Ismaël brandde nog de vurige extase van die belevenis. De tranen van vreugde sprongen hun in de ogen en hun stemmen braken nog, wanneer ze geëmotioneerd spraken over hun overwinning, de overwinning van een volk dat de sjah had verdreven, de koning die ooit onaantastbaar was; het vervulde hen met hoop.

En toch wisten ze dat er iets fout was gegaan. De mannen met de strenge gezichten en monden vol woede en onbarmhartigheid en God, die het land hadden overgenomen en sindsdien beweerden dat zij de bron van rechtschapen woorden en heilige wetten waren, joegen hun schrik aan. Wat gebeurt er allemaal? Soms wendde ze zich wanhopig tot Ismaël met deze vraag. Geleidelijk werd het iedereen duidelijk dat deze mannen zichzelf als de enige wettige organisator van de revolutie, als de onbetwistbare overwinnaar beschouwden. Ze zuiverden universiteiten van wat ze antirevolutionaire activiteiten noemden, hieven kranten op, verboden politieke partijen. Hun woord werd wet en iedereen die anders dacht ging clandestien werken. Zo ook Azar en Ismaël.

Azar trok haar armen en benen in. Ze werd bevangen door rillingen en kon niet meer ophouden met trillen. De jonge vrouw verliet de kamer en kwam terug met een deken, die ze over haar heen legde. Azar maakte zich zo klein mogelijk en deed haar best om de warmte uit iedere vezel in zich op te nemen. De vrouwen verlieten het vertrek en trokken de deur zacht achter zich dicht.

Azar trok de deken over haar hoofd en probeerde de warmte in te ademen. Ze sloot haar ogen en wiegde heen en weer, wachtend tot de warmte haar omvatte, tot de kalmte over haar kwam. Ze bleef lang onder de deken liggen, als een vormloze hoop.

Toen de warmte door haar lichaam begon te trekken, stak Azar haar hoofd onder de deken vandaan en toen haar schou- ders. Naast haar, aan de andere kant van het vertrek, stond een leeg bed met gekreukelde lakens en een holletje in het kussen. Het lichaam leek pas te zijn verwijderd. Op de grond naast het bed stond een bord met daarop een restant rijst en sperziebonen. Toen haar blik erop viel, drong het plotseling tot Azar door hoe hongerig ze was. Ze had sinds de avond ervoor niets gegeten. Haar blik bleef op het bord rusten terwijl ze haar benen onder de deken vandaan trok. Dit was haar kans. Dat bord moest ze hebben. Ze probeerde te gaan staan, maar haar benen trilden en ze zakte door haar knieën. Om niet te vallen greep ze zich vast aan de zijkant van haar bed en liet zich behoedzaam op de grond zakken. Haar hart klopte wild terwijl ze op de koude te- gels zat en naar voren begon te kruipen.

Hoe dichterbij het bord kwam, hoe stoutmoediger ze werd en hoe vaster ze van plan was ieder korreltje rijst op te schrokken. Ze ging eten en dat deed ze zonder Zusters toe- stemming. Ze zou het bord oppakken en alles naar binnen werken. Het zou helemaal van haar zijn, deel van haar li- chaam worden, van haar wezen. Ze wilde het allemaal heb- ben, de rijst, de bonen, ook het bord. De gedachte kwam zelfs bij haar op het bord ergens te verstoppen en later mee te nemen, naar de gevangenis. Ze was misselijk van de honger, van haar lef, van het vooruitzicht te eten, van de angst gesnapt te worden voordat ze bij het eten was, die schat, die op dat moment als het leven zelf was. Ze zette haar ellebogen op de grond om zich er sneller heen te slepen.

De rijst was koud en droog en terwijl Azar hem opschrokte, voelde ze de scherpe korrels in haar keel schuren, en ze moest denken aan de emmers eten die Zuster altijd onder de gevange- nen uitdeelde voor het middageten. Haar vingers werkten snel,

verzamelden de rijst en de bonen, brachten ze naar haar mond, naar haar tanden die pijn deden, naar haar tong die niets kon proeven. Ze kauwde gehaast, terwijl de korrels van haar vingers vielen. Het kon op elk moment allemaal verdwijnen en ze kon terugvallen in die werkelijkheid waarin ze niets bezat, waarin ze niets te geven of te ontvangen had. Zuster kon elk moment de kamer binnenkomen en het bord afpakken. Maar nu kon ze eten. Dit was haar moment.

De dokter in haar witte uniform glimlachte naar Azar toen ze haar bloeddruk opmat. De blauwe wallen onder haar ogen leken in haar ronde, uitnodigende gezicht niet op hun plaats. Zuster stond aan de andere kant van het bed, met vrije, ongebonden armen. Ze leek zo op haar gemak in haar zwarte chador. Dat leken ze allemaal. Die Zusters. Ze liepen, gebaarden, reikten emmers eten aan, bonden blinddoeken voor, sloten en openden deuren en handboeien met zo'n handigheid dat het leek alsof de lastige, gladde stof niet bestond, alsof die niet als de vleugels van een slapende vleermuis om hen heen zat. Azar begreep wel dat ze Zuster maar beter niet te vaak naar haar baby moest vragen. Als ze te veel enthousiasme toonde zou Zuster misschien langer wachten tot ze haar haar kind bracht, alleen maar om haar te pesten, alleen maar om haar te laten lijden. Azar moest braaf zijn; ze moest geduld hebben.

‘Ze is ingescheurd. Dat zou geïnfecteerd kunnen raken.’ De dokter hield op met het oppompen van de band om Azars arm. ‘Ze moet minstens twee dagen blijven.’

Zuster stak haar kin in de lucht in een onhandige poging hautain te lijken. Azar kon ergens in Zusters grote ogen, in de dikke plooi van haar onderlip en het gat in haar gebit dat zicht-

baar werd wanneer ze soms glimlachte, de armoede van de stoffige rand van de stad zien, van lome middagroddels met buurvrouwen op drempels, van het kijken naar voetballende jongens in stoffige straten en het verlangen naar een kleuren-tv, van het stoppen met leren na de vijfde klas. En nu stond die vrouw uit de arme voorsteden, die koningin van het plebs, haar grote, zwarte chador over de stad en zijn bevoorrechte stadsmeisjes uit te spreiden. Zuster leerde langzaam trots te zijn op die armoede, zoals ze ook trots had leren zijn op haar chador.

‘We hebben daar alles,’ beweerde Zuster met een kille, effen stem. ‘Wij kunnen voor haar zorgen.’

Onder het dek gleed Azars magere hand naar de rand van het bed. Toen ze bij het been van de dokter was, kneep ze uit alle macht in het vlees.

‘We moeten de bacteriën in haar doden.’ De dokter keek Zuster recht aan. Ze verried op geen enkele manier dat ze Azar had voelen knijpen. ‘Dat kost een paar dagen.’

‘Nee, dat kunnen we daar wel. We hebben alles. Artsen. Ziekenhuis. Medicijnen.’

Azar zou willen roepen dat ze die niet hadden, dat Zuster loog, dat ze de scheur zouden laten zitten, dat de infectie zich zou verspreiden, dat ze van binnenuit zou wegrotten. Ze kneep weer in het been van de dokter, harder nu. Ze klemde zich bijna aan haar vast.

‘Ik zeg u dat ze verzorging nodig heeft, professionele verzorging, in een ziekenhuis,’ hield de dokter vol. Ze leek de bedoeling van Azars geknijp te begrijpen. ‘We moeten haar toestand in de gaten houden. Ze is vanbinnen gescheurd.’

Zuster wierp Azar een boze blik toe, alsof het haar schuld was dat ze ingescheurd was. Azars hand op de rand van het bed werd slap. Zuster gaf met een gebaar aan dat de dokter ook de kamer uit moest gaan.

Voordat de dokter van het bed wegliep greep Azar haar hand.
‘Mijn baby?’ fluisterde ze.

De dokter legde een hand op Azars wanhopige greep.

‘Ze maakt het goed. Maak je geen zorgen. Je krijgt haar gauw.’

Azar zat op het bed naar de deur te staren en wachtte op het kind dat niet kwam. Ze hield haar handen tegen elkaar geklemd en trilde van woede, frustratie, verlangen en angst. Terwijl de uren verstreken begon ze haar geduld te verliezen. Na negen lange maanden met het kind in haar te hebben geleefd, het te hebben voelen groeien, het te hebben beschermd, ermee te hebben overleefd, leek het onmogelijk dat ze het nog steeds niet gezien had, niet in haar armen had gehouden, niet wist of het meer op haar of op Ismaël leek, niet eens zeker wist of het wel leefde. En terwijl de minuten omkropen en ze naar de deur zat te kijken, voelde Azar het verlangen naar haar kind in haar zo sterk worden dat ze nauwelijks kon ademen.

Het middaglicht begon weg te sterven en liet schaduwen op de muren achter. Azar klauterde op de vensterbank om zich een beetje op te vrolijken en keek door het gesloten raam. Ze wilde weten waar ze was. Door de spaarzame, grijzige bladeren van de wilde vijgenbomen zag ze een brug vol verkeer van de middagspits. Er hing veel smog, het was de laatste zomerhitte en het autogetoeter weerklonk schel. Ze zag een zwerm vogels door de lucht vliegen, een grote wending maken en op de takken van de bomen neerstrijken. De stad zag er anders uit. Alles leek te zijn gewit, vlekkeloos, glanzend. Het witsel was gehaast op de betonnen gebouwen gekalkt, alsof men snel iets wilde verbergen: bloed, roet, geschiedenis en oorlog,